

Een buitenkans

De invloed van de schoolomgeving op ontwikkeling van kinderen

Door: Anne van Hees

Wat is de invloed van de schoolomgeving op de ontwikkeling van kinderen? Met de schoolomgeving bedoelen we de plekken buiten de school waar kinderen de gelegenheid krijgen om te spelen en te werken. Er blijkt nog maar weinig gericht onderzoek te zijn gedaan naar dit onderwerp om een concreet antwoord op deze vraag te kunnen geven. Toch denken veel mensen dat een meer natuurlijke omgeving een positiever effect heeft op de ontwikkeling van kinderen dan een niet-natuurlijke omgeving. Dat is ook niet verwonderlijk, de natuur of een meer natuurlijke omgeving heeft wel degelijk invloed, maar hoe staat die invloed in relatie met de visie van het ErvaringsGericht Onderwijs (E.G.O.)?

Directe en indirecte invloed van de schoolomgeving

Wanneer een school keuzes maakt gezien het ontwerp en de inrichting van de schoolomgeving, wordt er vaak nauwelijks of geen relatie gelegd met het curriculum of het onderwijsaanbod. Toch blijkt dat de schoolomgeving wel degelijk invloed heeft op het speelgedrag en de ontwikkeling van kinderen en dat er verschillen bestaan in mate van invloed wanneer kinderen in een meer natuurlijke of een niet-natuurlijke omgeving spelen. Soms is de invloed van een natuurlijke schoolomgeving direct merkbaar, doordat kinderen kennis en vaardigheden ontwikkelen in deze omgeving. Soms is de invloed indirect, doordat bijvoorbeeld de creativiteit van kinderen zich beter ontwikkelt of kinderen beter bestand zijn tegen stress.

Functies van natuurlijke speelterreinen

Veel mensen – vooral ouders – verwachten dat spelen in een natuurlijke omgeving veel positieve effecten heeft. Het zou een bijdrage leveren aan een evenwichtige en gezonde ontwikkeling van kinderen.

Natuurlijke speelterreinen vervullen drie belangrijke functies:

1. Ze bieden de mogelijkheid om de natuur van dichtbij mee te maken en er een band mee op te bouwen.
2. Ze vervullen een belangrijke educatieve functie, kinderen leren al spelenderwijs de geheimen van de natuur kennen.
3. Er zijn veronderstelde gunstige effecten op de ontwikkeling en gezondheid van kinderen.

(Van den Berg, Koenis en Van den Berg, 2007)

Aangetoond positief effect op speelgedrag en lichamelijke activiteit

Van den Berg, Koenis en Van den Berg (2007) deden als één van de eersten een gericht onderzoek naar het effect van een kortdurend verblijf in een natuurlijke speelomgeving (natuurspeeltuin De Woeste Weide), in vergelijking met een niet-natuurlijke speelomgeving (een sporthal). Zij ontdekten dat het speelgedrag van kinderen gevarieerder is in een natuurlijke omgeving. In

de niet-natuurlijk speelomgeving vertoonden de kinderen met name functioneel speelgedrag. In de natuurlijke omgeving beperkte het speelgedrag van kinderen zich niet tot functioneel speelgedrag, maar werden verschillende soorten speelgedrag waargenomen. Er was een vrij gelijkmatige verdeling van exploratief, functioneel, constructief en dramatisch gedrag bij de kinderen. Dit betekent tegelijkertijd dus ook dat er meer exploratief en meer creatief gedrag in een natuurlijke speelomgeving werd waargenomen, dan in een niet-natuurlijke speelomgeving. Daarnaast maakte dit onderzoek duidelijk dat meisjes een grotere lichamelijke activiteit hebben in een natuurlijke speelomgeving.

Het effect van groen

Er is wel veel onderzoek verricht naar het effect van natuur in de omgeving waar het kind opgroeit. Zo blijkt dat kinderen met de diagnose ADD en ADHD minder symptomen laten zien nadat ze door een park hebben gewandeld of buiten hebben gespeeld in een natuurlijke omgeving. Hoe meer natuurlijk die omgeving is, des te minder symptomen laten deze kinderen zien.

Zelfs het uitzicht hebben op groen blijkt al een significant effect te hebben als het gaat om concentratie, impulsen controleren en het uitstellen van aandacht. Dit blijkt uit een onderzoek onder tienermeisjes.

Uit een ander onderzoek onder acht- tot elfjarige bleek dat hoe groener de thuisomgeving, hoe weerbaarder de kinderen zijn ten opzichte van stress en tegenslagen (*Children, Youth and Environments Center for Research and Design, 2010a*).

Het effect van groene vingers

Ook naar het positieve effect van tuinieren door kinderen is veel onderzoek gedaan. Kinderen die deelnamen aan een schooltuinprogramma van een jaar bleken een significante vooruitgang geboekt te hebben in samenwerkingsvaardigheden en zelfinzicht. Uit een ander onderzoek gaven leerlingen blijk van een sterk gegroeid ecologisch inzicht, inzicht in de samenhang in de natuur en hun verantwoordelijkheid voor de natuur (*Children, Youth and Environments Center for Research and Design, 2010b*).



Emancipatie van ieder kind

Als je wilt beslissen of de schoolomgeving een bijdrage levert aan de ontwikkeling van kinderen, is het belangrijk om vast te stellen waartoe je kinderen wilt begeleiden. Binnen het E.G.O. willen we kinderen door middel van bevrijdingsprocessen en creatieve processen begeleiden tot emancipatie. Het gaat erom dat ieder kind zijn talenten zo optimaal mogelijk kan ontwikkelen. Als emancipatie het streven is, dan mogen we ons niet beperken tot het inrichten van een rijke leeromgeving in het schoolgebouw. We zijn dan verplicht om evenzogoed aandacht te besteden aan de schoolomgeving. Te meer nog voor de kinderen met AD(H)D – *Attention Deficit (Hyperactivity) Disorder* – die door Thom Hartmann (2002) worden aangeduid als jagers. Tegenover de jagers, bevinden zich de landbouwers, of wel de mensen zonder AD(H)D. De jagers-kinderen zijn goed in het scannen van hun omgeving, ze zijn energiek en flexibel. Hun talenten krijgen naar alle waarschijnlijkheid veel meer ruimte in een natuurlijke omgeving.

Een buitenkans

De schoolomgeving vormt een mogelijkheid om alle kinderen en in het bijzonder de kinderen met jagersgenen, de gelegenheid te geven om tot optimale ontwikkeling te komen. Hoewel de kansen voor ontwikkeling op dit moment nog meer op vermoedens en verwachtingen zijn gebaseerd, dan op onderzoek. Moeten we daarom afwachten totdat het wetenschappelijke bewijs volledig rond is? Er is al onderzoek dat aantoont dat natuurlijke speelterreinen een positieve invloed hebben op het speelgedrag van kinderen en daarnaast zijn er veel positieve

effecten van het verblijven in de natuur en van tuinieren aangetoond. De schoolomgeving biedt een buitenkans, grijp 'm met beide handen!

Anne van Hees

Freelance onderwijskundig adviseur
Anne@leerenkracht.nl

Bronnen:

Van den Berg, A.E., Koenis, R. & Van den Berg, M.M.H.E. (2007). *Spelen in het groen. Effecten van een bezoek aan een natuurspeeltuín op speelgedrag, de lichamelijke activiteit, de concentratie en de stemming van kinderen*. Wangeningen: Alterra.

Children, Youth en Environments Center for Research en Design (2010a). *Benefits of Nature for Children (Fact Sheet #1)*. Denver (USA): University of Colorado.

Children, Youth en Environments Center for Research en Design (2010b). *Benefits of Gardening for Children (Fact Sheet #3)*. Denver (USA): University of Colorado.

Hartmann, T. (2002). *ADHD – De complete gids voor kinderen en volwassenen*. Berchem (Antwerpen): Uitgeverij EPO